

Martin Varínsky (Štát).

Tomáš Stopa (Pamiatkar) a Ľuboš Radošovský (Ľudo).

Keď Štát vtipkuje

Tina Čorná

Pamiatkar – taký je názov novej hry oceňovaného dramatika Petra Lomnického. Uplynulý týždeň v Divadle SLUK v Rusovciach uviedli jej premiéru. Projektové divadlo ju pripravilo v cykle inscenácií, určených mladému divákovi. Reprízy Pamiatkara, plánované na budúci školský rok, sa stanú súčasťou občianskej edukácie stredoškôľakov. „Išlo nám o problém zabetónovania histórie, pamäti, vedomia, ale aj srdca,“ hovorí režisér a autor námetu Peter Maťo.

Čo vás inšpirovalo pri vzniku námetu hry?

Bola to kauza „Garáže“. Celý problém zabetónovania histórie. S Monikou Kozelovou, zakladateľkou občianskej iniciatívy SOS Bratislavský hrad, sme vypracovali dokupodklad pre budúceho autora hry. Na Hrade sa objavil nález, ktorý sa nepreskúmal ani domácimi, ani zahraničnými odborníkmi. Považujem za absolútnu tragédiu, že parlament schválil, aby sa zabetónovalo niečo, čo mohlo byť unikátom pre celú Európu.

Dá sa vôbec táto téma objasniť mladým ľuďom umeleckými prostriedkami?

Keď som dal Petrovi Lomnickému svoje podklady, rozhodol sa, že štátu moc dá do druhej línie, dosiahol tak nečakaný efekt. Štát vtipkuje, robí si z ľudí dobrý deň, nič ho nezaskočí, nedojme.

Prečo postava Pamiatkara ochotne spolupracuje so štátom?

Myslíme si, že ak by pamiatkari v tejto veci nespocovali so štátom, dokázali by ná-

lez uchrániť. Ale oni od toho odstúpili. Nedokázali vylobovať nič. Nie je to preto, že sme všetci ustrašení a podplatiteľní? **Štát v hre rád vtipkuje na tému psychológie. Nie je vaše zabetónovanie z psychologického hľadiska vytesňovaním ťaživých a nepríjemných vecí?** Presne o to tu ide. Vytesňujeme všetko, čo nám nevyhovuje. Pravda je odrazu ľžou, lož je pravdou, hodnoty sa otočili a verejnosť je masírovaná dezinformáciami s krédom: skutok sa nestal.

Mám na mysl aj správanie sa ľudí v ich individuálnych životoch. V tomto zmysle je v hre čitateľná bezvýhodisková téma násillia páchaného na ženách...

Iste, betónujeme nielen tie veci, ktoré nájdeme pod zemou a nevieme, čo s nimi, lebo sú akési „špinavé“ a momentálne sa nikomu nehodia, betónujeme ešte aj vzťahy. Betónujeme násillie, betónujeme všetky tabuizované témy, miesto toho, aby sme o nich spoločne hovorili, aby sme ich mapovali a hľadali protilátky. Peniaze a moc sa stali hlavnými hybnými silami, ešte aj zločiny sú ospravedlnené. A takto zvláštne žijeme už celých tridsať rokov, odkedy sme sa zbavili bývalého režimu.

Jediná nádej, ktorá v hre zaznieva, je hľadanie lásky a hlas matky.

Matka je len naznačená, ale v nej je skutočný život. Niektorí divadelní teoretici tvrdia, že rodinná dráma je mŕtva, že je to prezitá vec. No ja si to nemyslím, hoci sme nechceli dať celú rodinnú drámu do popredia. Ide len o to, ako sa pozrieme

Režisér Peter Maťo.

na tento problém, ako ho rozkryjeme. Peter Lomnický napísal veľmi zaujímavú hru, kde sú naznačené veci cez postdramatický text s prvkami absurdity. Inscenačne sme rôzne línie spájali, naznačovali možné vzťahy a situácie, aby si to divák dotvoril sám. Postdramatické divadlo je zaujímavé v tom, že v ňom ide o hru v hre. A žena, príroda, matka... najdôležitejšia je stále práve žena, lebo drží rodinný oheň. Náš matriarchát stále prežíva.

Je to zle alebo dobre?

Určite je to dobre, aj keď tie archetypy sa už posúvajú. Rodina má dnes rôzne podoby, ale v hre sme sa opierali o archetyp, ktorý ešte každý z nás pozná.

Prečo sa postava matky nazýva Kozou?

Koza je posvätné zviera. Keď sa niečo stane alebo si niečo uvedomíme, vždy musíme niečo obetovať. A koho obetujete najskôr? Je to symbolické. Niektorí musia zomrieť, spravdla ten, kto kladie najmenší odpor, teda ten navonok najslabší, bezbranný.

Váš herecký ansámbl je veľmi mladý. Necúvli herci pred zložitými témami?

Je to skvelá skúsenosť pracovať s čerstvými absolventmi VŠMU. Navyše aj naše divadelné projekty sú určené pre mladé publikum, inscenácie sú tvorené v prvom rade pre stredoškôľakov, s ktorými po každom predstavení debatujeme. V tomto prípade na tému pamäti národa, ako funguje dnešná rodina, či je funkčná. Zámerne som chcel pracovať s mladými hercami, ktorí sú schopní hľadať nové výrazové prostriedky a sú ochotní pracovať v takých podmienkach projektového divadla, akým sme my. Je to šťastná súhra náhod, že som získal piatich hercov, ktorí boli ochotní robiť inak a popasovať sa s textom, ktorý nie je lineárny. Spolu sme hľadali a oni nekládli odpor, nechali sa viesť.

Ocenil to aj autor hry?

Mám pred Petrom Lomnickým veľký rešpekt. Nastoluje nevšedné témy. Pôvodne som si hru predstavoval ako niečo na spôsob kabaretného muzikálu, kde sa malo stepovať a spievať znenie zákonov. Napokon z našej spolupráce aj s hercami vznikol iný, pozoruhodnejší tvar. Vela sme o tom diskutovali a pretvárali inscenáciu aj text až do samého konca.

Ste režisér, ktorému je blízke pohybové divadlo, ale teraz ste tanečný pohyb vypustili, hoci sa text hry k slovu tanec refrénovo vracia. Prečo?

Tanec je prejavom vnútornej slobody, v hre sa aj hovorí, že až keď sa hybeš, zistíš, do akej miery si zviazaný. Na javisku sa netancuje, o to viac sa však

môže tancovať v predstavách divákov. Nemali by sme sa odnaučiť hrať, nemali by sme stratiť detskú naivitu, nepoznanú predstavivosť a tvorivosť. Hlavná črta postdramatického divadla – hra v hre – dovoľuje hrať sa aj so samotnými témami a nebrať ich smrtelne vážne. Snažili sme sa aj tému „betónovania“ priblížiť humorným spôsobom.

Prípravili ste návod pre publikum, ako sa dá betón, čo nás obklopuje a aj vyplňa, rozbiť? Bol by som rád, ak by sa to podarilo. Betón nemáme len v hlavách, ale, bohužiaľ, aj v srdciach. Ešte nám zostáva humor, ktorým sa dá účinne nastrbiť.

Prečo je v podtitule hry spojenie „katolícky vtip“?

Je to metafora na naše falošné moralizovanie v situácii, keď skutočné problémy spoločnosti zalievame betónom. Neriešime násillie páchané na ženách, ale s plnou vervou im chceme odoberať právo rozhodnúť sa, či budú matkami, alebo nie. Smiech cez slzy. Dnes sa ľudia smejú viac na politikoch ako v cirkuse. Politici si z nás vedome robia srandu a my im to hlčeme.

Napriek aktivistickej téme zaznieva v hre naliehavé hľadanie lásky...

Peter Lomnický hovorí, že v každej dobrej hre by sa mal dostať k slovu aj princíp lásky. Len ťažko sa k nej dnes dopracovávame, je to úzky profil. Akú podobu má dnešná láska? Bolo zaujímavé pracovať s mladými ľuďmi a pochopiť, čo pre nich označuje láska. No definujú ju s veľkými rozpakmi...